

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi
(ATAUM)

**Avrupa Birliği Müktesebatına
Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde
"Dışişleri Bakanlığı Müktesabat Uyum Çalışmaları"
Paneli**

*Yayına Hazırlayan
Dr. Kaya UYSAL*

17 Mayıs 2004

Ideas on Liberty. Training in Freedom.

Friedrich Naumann
Stiftung

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
AVRUPA TOPLULUKLARI ARAŞTIRMA VE UYGULAMA MERKEZİ
(ATAUM)

**Avrupa Birliği Müktesebatına
Türk Bakanlıklarının Uyum Çalışmaları Çerçevesinde
“Dışışleri Bakanlığı Müktesabat Uyum Çalışmaları”
Paneli**

**Yayına Hazırlayan:
Dr. Kaya UYSAL**

17 Mayıs 2004

Müktesebat, her biri ayrı politika alanlarını kapsayan 31 ana bölüm başlığından oluşmaktadır. Bu bölümlerin 26.sı Avrupa Birliği'nin dış ilişkileri, 27.si ise ODGP üzerinedir. Avrupa Birliği'nin uluslararası müktesebatta böyle bir formal ayırım olmakla birlikte, aslında Avrupa Birliği'nin uluslararası ilişkilerinde ya da Avrupa'nın dış politikasının kavramsallaştırılmasında artık yaygın olarak kullanılan terim ODGP ya da AGSP yerine dış ilişkilerdir.

Dış ilişkiler terimi, 1993 yılındaki Maastricht Anlaşması ile Avrupa Birliği'nin kuruluşuna dek daha çok ticaret ve ekonomik ilişkileri kapsamış, dolayısıyla dış politika alanında, ulusal tutumların, politikaların koordinasyonu, uyumu Avrupa dış ekonomik ilişkilerinin kapsamı dışında kalmıştır. Dolayısıyla, 1980-1993 arası ekonomi ve politika alanlarında Topluluğun uluslar arası ilişkilerinde suni bir ayırım da yaratılmıştır.

Ancak, 21.Yüzyılın başına geldiğimizde, artık Avrupa Birliği'nin tartışmasız küresel bir ekonomik aktör olduğunu kabul etmek durumundayız. Avrupa Birliği'nin, dünyanın her coğrafyasındaki ülke ya da ülke gruplarıyla ilişkileri vardır. Bununla birlikte, küresel ve ekonomik aktör olarak tanımlanmasına karşın, Avrupa Birliği'nin aktörlüğünün değerlendirilmesinde şöyle bir ikilem söz konusudur.

Ekonomik süper güç ya da dev olarak Avrupa Birliği ve buna karşılık, siyasi açıdan cüce görüntüsünde bir Avrupa Birliği. Askeri açıdan hiç söylememem gerekir. Askeri açıdan bir tırtıl olarak değerlendirilebilir. Bu değerlendirmelerin ne derece doğru olduğunu anlayabilmek için, sanırım başlangıç noktasının 1993 yılı ve sonrası ODGP'nin genişlemesi değil, ODGP'nin Avrupa dış politikası ve bütünleşmesinde ve bu bütünleşmenin tarihsel gelişiminde bir süreç, bir uzantı olduğunu görmemizden başlar. Bir başka deyişle, 1970-1993 yılları arasındaki Avrupa siyasi işbirliği mekanizması, 1990'lardaki ODGP'nin tarihsel anlamdaki öncüdür.

Avrupa dış politika bütünleşmesinde, 1970'lerden bu yana başlıca iki sorun vardı.

Bunlardan bir tanesi, Avrupa Topluluğu ve ASİ (Avrupa Siyasi İşbirliği) arasındaki formal ayırımın nasıl aşılabileceğiydi. Özellikle, Avrupa Komisyonu ile Topluluğun ekonomik araçlarının, dış politika amaçlarına yönelik olarak nasıl kullanılabilceği sorunu.

İkinci bir sorunsu, Soğuk Savaş ortamı ve NATO'nun başat konumu nedeniyle, ASİ mekanizması içerisinde güvenlik konularının konuşulup konuşulmayacağı sorunu.

Bu iki sorun, Soğuk Savaş sonrasındaki ortamda, özellikle günümüzde de güncelliğini korumaktadır ve Avrupa Birliği devletleri arasında, özellikle genişleyen Avrupa Birliği içerisinde de önemli siyasi anlaşmazlıkların temelini oluşturmaktadır.

Genişleme, kurumsal ve fonksiyonel diyebileceğim, bu iki anlaşmazlık konusuna bir üçüncü boyut getirmiştir. O üçüncü boyut da, daha büyük ve daha etkin üye devletlerle, daha küçük ve daha az etkin üye devletler arasındaki ayrımdır. Büyükler ve küçükler arasındaki bu ayrım, özellikle de ODGP VE AGSP alanında belirleyici olacaktır. Aslında olmaya da başladı. Bu büyük ve küçük devletler arasındaki ayrımı, bir anlamda da Avrupa Birliği'nin birliktelik içerisinde farklılık, farklılaşma mücadelesi, uğraşı olarak da görebiliriz.

Bu noktada, ODGP ya da Avrupa Birliği'nin dış politikası ve genişleme süreci arasındaki ilişki üzerinde biraz daha durmak istiyorum. Hiç şüphe yok ki, genişleme, Avrupa Birliği'nin en başarılı dış politika aracıdır. Avrupa bütünleşmesinin en sorunlu olduğu 1980'li yıllarda dahi, Avrupa Birliği, o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu, komşu ülkeler için bir çekim gücü oluşturmuştur.

Önceki genişleme süreçleri içerisinde, özellikle 1980'lerdeki güney genişlemeleri, Avrupa Birliği'nin, uluslararası sivil ve normatif bir aktör olarak kimliğini ve imajını daha da güçlendirmiştir.

Genişleme, 1990'lardan bu yana, Merkezi Avrupa ve Doğu Avrupa'da gerçekleşen siyasi ve ekonomik dönüşümlerin de başlıca itici gücü olmuştur. Bu dönemde, Avrupa Birliği'nin genişlemesi, etkin bir güvenlik politikasına da dönüşmüştür. Bundan kastettiğim, genişlemenin dolaylı yollardan bir güvenlik politikası olduğu gibi, aynı zamanda, genişlemenin salt kendi başına da bir güvenlik politikası oluşturmasıdır.

Genişlemenin dolaylı olarak güvenlik politikası görülmesi, Avrupa yönetim sisteminin genişleme yoluyla, Avrupa'ya henüz tam üye olmamış komşu ülkelere doğru yaygınlaştırılması süreci olarak tanımlanabilir.

Avrupa yönetiminin, genişleme yoluyla Avrupa Birliği'ne üye olmayan ülkelere dayatılması ya da empoze edilmesi, iç politikada olduğu kadar dış politikada da değişiklikler içermektedir. Bir barış ve güvenlik, bir ortak değerler Topluluğu olarak, Avrupa Birliği'ne yeni katılacak ülkelerin, Birliğin dış politika normlarına uymaları da gerekmektedir.

Bu normlardan birisi, örgütsel, dolayısıyla katılım sonrasına ilişkin, diğeriye, sorunları tehdit olarak görüp güvenleştirmek yerine, Avrupa Birliği'nin güvenlik ortamına ve kültürüne uygun olarak, ülkelerin ulusal güvenlik söylemlerini ve politikalarını değiştirmeleri olarak söylenebilir.

Avrupa Birliği yapısı içerisinde, ikinci sütunun artan ağırlığı düşünöldüğünde, aday ölkelerin Birlik içerisinde alınıp alınmamaları, Birliğin dış politika yönetim sistemine uyum sağlamaları doğrultusunda önem kazanmaktadır.

Dış politikaların genişleme yoluyla, adaptasyon süreciyse, Yunanistan ile sorunları nedeniyle, Avrupa Topluluğu'nun Doğu Akdeniz'e doğru genişlemesinde bir engel olarak görölen Türkiye aısından ayrı bir önem taşımaktadır.

Türkiye'nin konumunu asıl zorlaştıran, bir yandan Avrupa kimliğini kolaylaştıran değil kısıtlayan bir öлке olarak görölrken, öte yandan, özellikle 11 Eylül sonrasında terörizme karşı savaşta, batının gözünde Türkiye'nin artan stratejik önemidir. Ancak Türkiye'nin stratejik önemi, askeri gücü ve kapasitesi kadar, genişleyen Orta Doğu'da, komşuları için özgün bir toplumsal model olup olamayacağına da endekslenmiştir.

Bu noktada, Türkiye'nin sözde demokratik ve liberal, ama laik ve çağdaşlıktan uzak toplumsal yapısıyla, Avrupa Birliği'ne nasıl tam üye olabileceği sorusu akla gelmelidir. Bu bağlamda, Türk siyasetçilerinin Avrupa Devletler Topluluğu'nu, bütünleşme sürecinden çok, güçler birliği olarak görme eğilimleri, batı ittifakını bütönsel ve daha çok askeri, stratejik aından değerlendirmeleri ve bu ittifak sistemi içerisinde Soğuk Savaş sonrası dönemde dahi, NATO-Avrupa Birliği ayırımını özenle korumaları, üzerinde dikkatle durulması gereken noktalardır.

Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ni bölgesel ve küresel güvenlik aktörü olarak benimseme eğilimi, öлкеyi son yıllarda AGSP sürecinde ulusal güvenlik ve dışlanma kaygılarıyla, problem çözücü ya da minimalist bir tutum içerisinde süröklemiştir. Oysa, Türkiye NATO'nun bir üyesi olarak, AGSP ve Avrupa güvenliği mimarisıyla ilgili tartışmalara daha etkin ve yapıcı bir şekilde katılabilir. Bu noktada, tekrar ODGP ve genişleme etkileşimine biraz dha dönmek istiyorum.

Genişleme, özellikle artan pro-amerikan eğiliminin ötesinde, kapasite aısından Birliğe fazla bir şey kazandırmayacaktır. Genişlemenin, Birliğin dış ilişkilerine doğrudan etkisi, zannedirim, Avrupa'nın,

çevresindeki güvenlik ve istikrar alanını daha da genişletmesi yoluyla, Birliğin bölgesel güvenlik aktörü olarak katkıda bulunması şeklinde özetlenebilir.

Genişleme sonrası, yeni ve eski komşularla olan ilişkilere yönelik strateji, Avrupa Birliği'nin öncelikli alanlarından biri olacaktır. Ancak bu yeni komşuluk stratejisi, Birliğin bölgesel ve küresel güvenlik rolleri arasında gerginliğe yol açabilecektir. Diğer bir gerginlik, Birliğin iç dinamiklerinde de yaşanabilir. ODGP'ye katılan üye sayısının artması, Birlik içerisinde daha fazla farklılaşma ve uzlaşmazlık anlamına gelebilecektir.

Son genişleme süreciyle, güvenlik politikası olarak genişleme stratejisinin coğrafi ve fonksiyonel sınırlarına ulaşılmaktadır. Birlik için bundan sonra önemli olan, üye beklentisi ya da perspektifi veremeyeceği eski ve yeni komşularıyla ilişkilerini nasıl şekillendirebileceğidir.

Birliğin, özellikle 2002-2003 yıllarında geliştirilmeye başlanan, genişleyen Avrupa, ona bağlı olarak yeni komşuluk stratejisi, öncelikle yeni doğulu komşularla olan ilişkileri kapsamaktaydı. Ama buna çok kısa süre içerisinde, "Barselona Ortakları" dediğimiz eski komşular, eski Akdenizli, güneyli komşularla olan ilişkiler de dahil olmuştur.

Bu noktada, Komisyonun 11 Mart 2003 tarihli, komşuluk ilişkisine dair raporunun başlıca ana hatları üzerinde kısaca durabilirim.

Bu yeni komşuluk perspektifi, geliştirilmiş ortaklık ve işbirliği çerçevesinde, Birliğin sınırlarının ötesinde; istikrar, güvenlik ve sürdürülebilir kalkınmanın planlanmasını amaçlamaktadır. Bu yeni komşuluk perspektifi, hala kendilerine üyelik perspektifi verilmiş olan, Türkiye ve Balkan ülkelerini kapsamamaktadır. Dolayısıyla bu girişimi, genişleme yoluyla Avrupa Birliği yönetim sisteminin üye olmayan ülkelere doğru yaygınlaştırılmasının yeni bir örneği olarak da görebiliriz.

Şöyle ki, bu eski ve yeni komşu ülkelerin, ortak değerlere bağlılık ve müktesebata uyum da dahil olmak üzere, etkin reformları gerçekleştirmeleri karşılığında, Avrupa Birliği'nin ekonomik entegrasyonuna ve nihai olarak dört serbesti de dahil olacak şekilde katılımları öngörülmektedir.

Yeni komşuluk ilişkisi, ekonomik özelliğinin yanı sıra, Birlik açısından siyasi ve güvenlik anlamlarında giderek artan bir öneme de sahiptir.

Şöyle ki, Birlik, yeni komşulara yönelik olarak daha fazla siyasi angajman içerisine girmeyi taahhüt etmekte, Birliğin bu yeni siyasi ve güvenlik rolü de, çatışmaların önlenmesi, arabuluculuk, çatışma sonrası barışın yeniden yapılandırılması gibi çeşitli güvenlik sorunlarını kapsamaktadır.

Böylece, Avrupa Birliği'nin bu ülkelere yönelik olarak, bir dış politika ve güvenlik aktörü kimliğini yeniden yapılandığını söyleyebiliriz. Ama hiç şüphe yok ki, Avrupa Birliği'nin bu yeni komşuluk coğrafyasında bir stratejik aktör olarak ağırlığını koyabilmesi, sivil ve askeri kapasitelerini eşgüdümlü ve eşzamanlı olarak kullanabilme becerisiyle de ilintilidir.

Komisyon, 2004-2006 yılları için, Avrupa Birliği'nin halen yürürlükte olan çeşitli yardım programlarını tek bir çatı altında toplamayı öngörmektedir. 2007 yılı sonrası içinse, bütünleştirilmiş ve yeni bir komşuluk aracı öngörmektedir.

Türkiye açısından bu strateji siyasi olarak kapsama alanı dışındadır. Ancak idari ve mali olarak, özellikle bu yeni oluşturulacak politika aracı kapsamında, Türkiye özel bir konuma gelebilecektir.

Avrupa Birliği Güvenlik Çalışması Enstitüsü'nün Eylül 2003 tarihli raporunda, Türkiye ve Batı Balkan ülkelerinin geçici de olsa, bu genişleyen Avrupa yaklaşımına dahil edilmeleri öngörülmektedir.

Avrupa'ya ait olma süreci ile, Avrupa Birliği Avrupa'sına katılma sürecini birbirinden ayıran bu yeni komşuluk perspektifi ya da yaklaşımı, Türkiye açısından sanıyorum ki yeni bir kimlik ya da Avrupalılık tartışması yaratabilecektir.

Stratejik açıdan bakıldığında, Türkiye tam üyelik ile yapılaşmış ikili ortaklık arasında bir konumdadır. Türkiye'nin batı için alternatif bir toplumsal model olarak, ki batı derken hem Avrupa Birliği'ni hem de Amerika Birleşik Devletleri'ni kastediyorum, Türkiye'nin alternatif bir toplumsal model olarak stratejik değeri, önemi, Avrupa'dan çok Avrupa dışı alanlarda geçerlidir.

Genişleyen ve küreselleşen NATO içerisinde, önemli bir güvenlik aktörü olarak Türkiye, belki de Avrupa Birliği üyeliğinden daha çok, Avrupa Birliği'nin stratejik ortağı olarak, Birliğin yeni güvenlik tehditleriyle baş etmesinde daha yararlı olabilecektir.

Ancak, Avrupalılık olgusu, Avrupa'nın dış sınırları tanımlamasıyla birlikte ele alındığından, Türkiye'yi dışlayan bir Avrupa Birliği ya da Türkiye'yi kapsayarak, Orta Doğu ve Orta Asya'ya doğru uzanan bir Avrupa Birliği, birbirlerinden oldukça farklı iki uluslararası aktör olacaklardır.

Başka bir deyişle, Avrupa Birliği'nin bölgesel güvenlik aktörlüğünden küresel aktörlüğe doğru geçişinde, Türkiye'nin rolü ve katkısı unutulmamalıdır.

Sözlerime burada son veriyor ve teşekkür ediyorum

Sevilay Hocaya çok teşekkür ediyoruz.

Hem genel bir değerlendirme yaptınız hem de panelin asıl konusuyla ilgili çok önemli bilgiler verdiniz. Türkiye'nin, müzakereler başlarsa, bu müzakereler çerçevesinde ele alınacak 26. ve 27. dosya konularının dış politikayla ilgili olduğunu, bunun iki noktada yoğunlaşacağını, bir tanesinin kurumsal yapıya entegrasyon, ikincisi de özellikle Türkiye'nin dış politikasında Avrupa Birliği'nin politikasıyla örtüşmeyen noktalar varsa, onların giderilmesi için yapılacak olan müzakerelerden söz ettiniz.

Yine benim dikkatimi çeken konulardan bir tanesini, Türkiye'de Avrupa Birliği'ne bakışı bence çok güzel özetlediniz. Dediniz ki, "bunu bir Avrupa bütünleşme hareketi olarak değil, hala, bir miktar Soğuk Savaş mantığıyla hareket ederek, bir ittifak, bir uluslar bütünü vs. gibi yorumluyoruz".

Özellikle dış politika açısından baktığımız zaman böyle görüyoruz. NATO'yu ayrı, Amerika Birleşik Devletleri'ni ayrı bir yere koyuyoruz. Muhtemelen NATO içerisindeki pek çok ülke de böyle yapıyor. Özellikle yeni katılan ülkeler böyle yapıyorlar. Zaten bu nedenle dış politika alanı, Avrupa Birliği'nin tırtıl ya da cüce kalmış olan alanı. Çok teşekkür ediyorum.

Sayın Hakan Aytek Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Daire Başkanı. Panelimize katılmayı kabul ettiler. Sözü kendilerine veriyorum.

* Panel Yöneticisi

Hakan AYTEK*

Sevgili Arkadaşlar,

Biliyorsunuz, 1999 yılında yapılan Helsinki Zirvesi'ni takiben, Türkiye için bir Katılım Öncesi Stratejisi ortaya kondu. Bu Katılım Öncesi Stratejisi'nin hayata geçirilmesi için bazı koşullar ortaya kondu. Biz her ne kadar bunu bir koşul olarak kabul etmediyse de (Kıbrıs ve Yunanistan ile ilişkilerin normalleştirilmesi konuları) bu dosyanın ilerletilebilmesi için, Türkiye'nin siyasi kriterleri karşılaması ve bu çerçevede de biraz önce belirttiğim gibi, Kıbrıs ve Yunanistan dosyalarında da ilerleme sağlanması gerektiği belirtildi.

Helsinki Zirvesi'ni takip eden süreçte, ilişkilerimizin temel aşamalarını dikkate alırsak, biliyorsunuz burada Avrupa Birliği Komisyonu bir Katılım Ortaklığı Belgesi hazırladı. Bu Belgeye cevaben de, o zamanki Hükümetimiz bir Ulusal Program hazırladı. Daha sonraki süreçte, Katılım Ortaklığı Belgesi ikinci bir revizyona tabi tutuldu. Biz de, Ulusal Program'da öngördüğümüz önceliklere yeni bir ivme kazandırdık.

Burada önemli olan husus (Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde), nasıl bir perspektif çerçevesinde, bütün bu ilişkileri, istekleri derleyip toparlayabilmek ve bunu da çok kısa bir süre içerisinde gerçekleştirmek zorunda olmamız.

Biliyorsunuz, Avrupa Birliği Komisyonu önümüzdeki dönemde bir İlerleme Raporu sunacak. Kopenhag Zirvesi'nde alınan kararlar uyarınca, bu İlerleme Raporu'nda, Türkiye'nin siyasi kriterleri karşıladığı varsayılırsa, o zaman, Türkiye ile üyelik müzakereleri başlayacak. Kopenhag Zirvesi kararlarında "bu kanaat hasıl olursa, müzakerelere gecikilmeksizin başlanacaktır" ifadesine yer verilmiştir.

* Dışişleri Bakanlığı Avrupa Birliği Daire Başkanı, Panelist

Tabii Türkiye’de hepinizin bildiği gibi, böyle bir tarih verilecek mi yoksa verilmeyecek mi gibi bir tartışma sürüyor. Bu da doğru değildir. Bir tarih söz konusu değildir. Avrupa Birliği önümüzdeki dönemde, yani Aralık ayında, Hollanda Dönem Başkanlığı’nda ya Türkiye ile müzakerelere başlama kararı alacaktır ya da bunu başka bir formülasyona tabi tutacaktır ki, o zaman tabiiyle ülkemizde başka bir değerlendirme yapılması gerekecektir.

Helsinki Zirvesi’nden bu güne gelene kadar geçen süreç içerisinde, biliyorsunuz Helsinki Zirvesi’nde, Türkiye’nin Katılım Öncesi Stratejisi bağlamında üç temel unsur vaaz edilmişti.

Birincisi, Türkiye için öngörülen **mali yardımların** tek bir çatı altında toplanması. Bu gerekliydi. Çünkü, Türkiye için öngörülen mali yardımlar, çeşitli kalemler altında ve çeşitli yönetmeliklerle düzenlenen başka amaçları, katılımı öngörmeyen amaçları da içeren bir yapıdaydı. Bunun için, Türkiye’ye tahsis edilmesi öngörülen yardımlar tek bir çatı altında toplandı. Bunun için bir Konsey Yönetmeliği çıkarıldı. Bu Konsey Yönetmeliği’nde de, bu yardımların katılıma hazırlık istikametinde, ancak Katılım Ortaklığı Belgesi’nin vaaz ettiği hedef ve öncelikler çerçevesinde kullanılacağı belirtildi.

İkinci husus, Türkiye’nin Topluluğun **program, komite, teknik komitelerine katılımıydı**. Bunun için, Helsinki Zirve kararında da Komisyonun bu yönde gerekli hazırlıkları yapması öngörülüyordu, isteniyordu. Bu da bizim sorunlu alanlarımızdan birisidir. Çünkü, her ne kadar Türkiye Gümrük Birliği içerisindeyse de, teknik komitelere katılımımız mümkün olmuyordu ya da çok kısıtlı sayıdaki teknik komitelere gözlemci sıfatıyla katılıyorduk. Avrupa Birliği üyesi olmayan Norveç’in 300 farklı teknik komiteye katıldığı düşünülürse, kendisini, ortak ticaret politikasını, ortak gümrük tarifelerini uygulamakla yükümlü kılmış bir ülkenin bu işin mutfağında hiç yer almaması tabiiyle yadırganacak bir husustur. Onun için, teknik komitelere katılımımızın bu şekilde önünün açıldığını varsaydık biz. Ancak geldiğimiz nokta da hala 10 civarında teknik komiteye katılabilmekteyiz. Bunların da karar alma sürecinde bulunmuyoruz. Bunun daha ileriye götürülmesi için, Bakanlığımız bir takım çalışmalar yapmaktadır.

Bu başlık altında yer alan ajanslara katılımımıza gelince, her ajansa katılımın her talep temelinde değerlendirileceği belirtilmişti. Türkiye şu ana kadar sadece Avrupa Çevre Ajansı’na üye durumundadır. Diğer ajanslar

arasında ilgi duyduklarımıza katılımımız için de çalışmalarımız sürdürülmektedir.

Diğer bir konu, Türkiye'nin Topluluk programlarına katılımıydı. Biz buna esasen 1997 yılından bu yana özel önem atfetmekteydik. Çünkü inanıyorduk ki, talebelerimiz, genç nesillerimiz, Avrupa Birliği'nin özellikle eğitim alanındaki programları olan; SOCRATES, Youth for Europe ve LEONARDO'dan yararlanabileceklerdi. Maalesef, Helsinki Zirvesi'nden bu yana geçen süreçte bunda muvaffak alamadık. Çünkü Topluluk o zaman bize, bunun için bir siyasi karar alınması gerektiğini söylemişti. Ama, Helsinki'de bu karar alındıktan sonra, biz Komisyondan bunun yerine getirilmesini talep ettik. Bu sefer de karşımıza Türkiye ile akdedilmiş olan Ankara Ortaklık Anlaşması'nın eski bir anlaşma olduğu, bunun yeterli hukuki zemini yaratmadığı, bunun için Türkiye'de yeni bir çerçeve yönetmelik yapılması gerekeceğini belirttiler. Bunun için de bir 3 sene kaybettik. Bu arada, bu üç eğitim programına katılım için Ulusal Ajansın kurulması, bunun Yönetmeliğinin çıkarılması gibi teknik hususların da yerine getirilmesi gerekiyordu ve geldiğimiz noktada ümidimiz o ki, 2004-2005 akademik yılında, bu eğitim programlarının içerisinde yer alan bazı alt eğitim programlarından faydalanabileceğiz.

Katılım Öncesi Stratejisinin **üçüncü ayağı** ise, **Türkiye'nin Topluluk Müktesebatı'nı üstlenmesidir**. Bunun için, hatırlayacaksınız, Helsinki Zirvesi'nde bu amaçla, Türkiye ile bu alanda bir analitik inceleme sürecinin başlatılmasına ve Avrupa Komisyonu'nun da bunu hazırlamakla görevlendirilmesine karar verilmişti.

Bu çerçevede sekiz tane alt komite teşkil edildi. Bu Komiteler, 2002 yılından itibaren çalışmalarına başladı. Şu ana kadar üç tur görüşmeler yapıldı. Bazılarının son turları, içerisinde bulunduğumuz yılda yapılıyor, bazıları ise önümüzdeki yaz aylarında bitecek. Amacımız, İlerleme Raporu'na kadar, Türkiye'nin Topluluk Müktesebatı'nı, 31 tane olan, esasen 28 tane olan fasıl üzerinden bir fotoğrafını çekerek, nerelerde farklılıklar oldu, bu farklılıkların hangi teknik ve mali yardımıyla kapatılabileceği, bunların nasıl takvimlendirilebileceği hususlarında önemli tespitlerde bulunduk. Bunu Eylül ayı sonuna kadar bitirmemiz gerekiyordu. "Topluluk Müktesebatı'nın İncelenmesi". Komisyon buna siyasi nedenlerle böyle bir ad takma gereği hissetti. Bunun, Tarama Süreci, yani "Screening" dediğimiz süreçle tamamlanması ve müzakerelerin esas zeminini oluşturması gerekiyordu. Ancak bize ifade edildiğine göre, bazı üye ülkelerin siyasi isteksizliği nedeniyle, bu "Tarama Süreci", "Analitik İnceleme Süreci"

olarak adlandırıldı. Tabiatıyla, Tarama Süreci'nin gerektirdiği bazı siyasi taahhütler de bu şekilde yerine gelmemiş oldu.

Yani şu anda, stratejinin bu ayağı çerçevesinde önemli bir saha çalışması yapıldı. Fakat bu saha çalışmasına, üye ülkeleri siyasi olarak bağlayacak, yani Türkiye'nin müktesebat taramasında, üye ülkelerin kendi müktesebatları açısından irdelenmesini sağlayacak egzersiz de maalesef yapılamamış oldu. Bunun üzerinde durmamın nedeni, hep, "Müzakereler başlasın" diyoruz. Fakat müzakereler başlamadan önce de esasında böyle bir sürecin yerine getirilmesi gerekiyordu. Ama bunun için de, "Türkiye ile başlayacak müzakerelerin süresinin ucu açık olacağı için, herhalde tarama sürecine de bu noktada yeterince yer olacaktır" diye düşünüyoruz.

Değerli Arkadaşlar,

Katılım Öncesi Stratejinin temel unsurları bunlardı. Biz de tabiatıyla, geçmiş hükümetlerimizle mevcut Hükümetimiz, özellikle Türkiye ile müzakerelerin başlatılması için, siyasi kriterlerin yerine getirilmesi koşulunun karşılanması için, çok önemli, hakikaten büyük reformlar olarak adlandırılabilirler adımlar attık.

Avrupa Birliği Komisyonu'nun ve üye ülkelerin bizden talebi, bu atılan adımların hayata geçirilmesi ve uygulamaya konulması. Bu uygulama, kanaatimizce Avrupa Birliği'nin vereceği kararda önemli bir unsur olacak. Tabiatıyla bu, fotoğrafın ancak küçük bir parçası. Çünkü her şeyden önce, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin kamuoylarından ve bunların siyasi kadrolarında, Türkiye'ye potansiyel üye gözüyle bakılmasının da sağlanması gerekiyor. Henüz bu noktaya varabilmiş değiliz. Hatta uzağız da diyebiliriz. Hükümetimiz, Bakanlığımız bu konuda bazı çalışmalar sürdürmektedir. Ancak hepiniz de takdir edersiniz ki, insanların, milletlerin, başka ülkeler, başka milletler üzerindeki kanaatleri bir çırpıda değişmiyor. Biz buna bir süreç olarak bakıyoruz. Bu süreç içerisinde, bazı kanaate tabiatıyla daha olumlu bir mecraya yönelebilecek. Bu da bize, Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği yolunda önemli bir kazanım sağlayacaktır.

Burada kamuoyunu ilgilendirmesi açısından en önemli sorun, bu için bir siyasi, devrimsel nitelikli bir değişim programı ama, bunun gerçekleşmesinin birtakım siyasi sebeplere alet edilmesidir. 1999 yılından bu yana, hatta 1996 yılından bu yana, yani Avrupa Birliği Komisyonu, doğruya doğru genişleme kararı aldığı "Gündem 2000" Belgesi yayınlandığından beri, bu bir iç siyasi mülahaza olarak kullanılmıştır. Bunun acısını, sıkıntısını Dışişleri Bakanlığı olarak çekiyoruz. Çünkü bir ilişkiyi, böyle belli vadeler

içerisinde koyup, işte, “bu olmadı, şu oldu, bu olmazsa böyle olur” gibi, bu kadar önemli bir dosyayı kısa vadeye sıkıştırdığınız zaman, bu kamuoyunda bir şekilde gerçekleştiği ya da gerçekleşmediği zaman, infiale neden olabiliyor. Motivasyonların şevkin kırılmasına neden olabiliyor.

Bizim amacımız, hem siyasi hem teknik bir Bakanlık olarak, müzakerelerin başlatılması sürecinde ve Avrupa Birliği ile ilişkilerimizin mevcut aşamasında, bunun böyle bir hayat memmat meselesi gibi değil, bunun bir süreç olarak kabul edilmesini ve bu süreçte de tabiatıyla bazı inişli çıkışlı hadiselerin yaşanabileceğinin peşinen kabul edilmesini, kamuoyumuz tarafından anlaşılmasını sağlamaktır. Bunda başarılı olabileceğimiz ölçüde, Türkiye Avrupa Birliği’ne katılım yolunda önemli mesafeler kaydedecektir.

Biraz da Kıbrıs ve Yunan meselesinden bahsetmek istiyorum. Esasında biliyorsunuz, bunlar hepimizin gözü önünde cereyan eden olaylardı. Kıbrıs her ne kadar bir koşul olarak konulmamış olmasına rağmen, Kıbrıs bir koşul olarak masaya geldi veya bunu bu şekilde ifade edebiliriz. Fakat Türkiye’de, Avrupalı siyasetçiler açısından bakıldığında, kendisinden beklenmeyen bir adım atarak, bunu da söylemek zorundayız, karşı tarafın restini gördü. Tabii burada biraz da “şansımız yaver gitti” diyebiliriz. Sayın Denktaş ile Kıbrıs konusunda bir konuşma yaparken, müzakereler sırasında Kıbrıs’ta buldum. Bize hep şunu söyledi.

“Her gün arabaya binerken, Allah şu gavuru şaşırsın derdim, bugün de şaşıracak” dedi ve hakikaten Annan Planı’nı kabul etmeyerek büyük bir şaşkınlık gösterdiler diyebilirim. Çünkü, bu her halükarda Kıbrıs dosyasını, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinin özünden çıkarmıştır. Tabiatıyla, psikolojik etkileri ve diplomatik girişimler itibarıyla, bu menfi yönlendirmeler elbette devam edecektir. Ama bu iş artık bizim gündemimizden çıkmıştır. En azından, Konseyde bir siyasi değerlendirme yapılırken, Kıbrıs konusunda Türkiye’ye izafe edilebilecek herhangi bir itham, suçlama kalmamıştır.

Yunanistan’la ilişkiler konusundaysa, özellikle bir önceki Dışişleri Bakanımız Sayın İsmail Cem ve Yunanistan’daki karşıtı Sayın Papandreu ile, içerikli bir ilişki tesis edildi diyebiliriz. Bu ilişkinin neticesinde, Türkiye ile Yunanistan arasında bazı görüşmeler yoluyla, bu dosyaların, daha doğrusu sorunlu dosyaların, nasıl ele alınabileceği, bunların nasıl çözüleceği konusunda bir anlayış birliği oluşmuş durumda. Henüz bu aşamaya geldiğimizi söyleyememekle beraber, önemli ilerleme sağlandığını ifade edebilirim.

Bu da, Kıbrıs hadisesinde olduğu gibi, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde sorunlu bir alan olmaktan çıkma yolundadır. Zaten basına da yansıdı, Yunanistan'ın yeni Başbakanı “Yunanistan'ın, Türkiye'nin Avrupa Birliği yolunda engel olmayacağı, aksine bunu teşvik eden taraf olacağı” yolunda ifadelerde bulunmuştur.

Bu, 10 sene önceki Türkiye-Yunanistan ilişkileri ve bütün bu ikili ilişkileri Avrupa Birliği ekseninde irdelediğimizde, bu noktaya gelmiş olmasının önemli bir kazanım olduğunu görmemiz lazım.

Ümidimiz, öncelikle Komisyonun önümüzdeki Eylül ayı sonunda hazırlayacağı İlerleme Raporu'nda, Türkiye'nin siyasi katılım kriterlerini olabildiğince karşıladığı kanaatine, uygulamalara başladığına yer vermesi, ondan sonra da Aralık ayında bir siyasi kararın alınmasıdır. Tabiatıyla, Aralık ayında alınacak siyasi karar dünyanın sonu değildir. Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri netice itibarıyla bir süreçtir. Bu süreç içerisinde beklenmedik gelişmelere de hazır olmamız lazım. Özellikle sizin gibi güzide bir katılımcı topluluğun zihinlerinde bunu bu şekilde algılaması lazım diye düşünüyorum.

Teşekkür ederim.

*Doç.Dr. Çağrı ERHAN**

Hakan Beye teşekkür ediyoruz.

Kendileri son derece doyurucu bir sunuş yaptılar. Gerek Helsinki Zirvesi'nden bu yana yapılanlar gerekse Kıbrıs ve Ege meselelerinin nasıl ele alınması gerektiği konusunda bizleri aydınlattılar. Ben de Ege konusunda ciddi mesafe kaydedildiği kanaatindeyim.

Biliyorsunuz, şöyle 1970'lerden itibaren baktığımız zaman, Türk-Yunan ilişkilerinde, eğer hükümetler bir sorunu çözmek istemiyorlarsa, o zaman meseleyi ortaya atarlar, kamuoyunda o mesele çok yoğun tartışılır ve "gördünüz mü! Zaten halk istemiyor!" deyip aradan çıkılırdı.

Ege konusundaki istikşafi görüşmeler sürecinde, kamuoyunda hiçbir şey tartışılmadı. Benim bildiğim kadarıyla, Dışişleri Bakanlığı'nda ne konuşulduğunu burada bilen sadece 4 kişi var. Karşı tarafta aynı şekilde.

Böyle olunca, bir noktaya geldiler ve bütün uzmanlar, çalışanlar, "kıta sahanlığı, kara suları, hava sahası gibi meselelerde, eğer son anda bir değişiklik olmazsa bir çözüm sağlanabilir" görüşünde.

Bir akademisyen, bir diplomattan sonra, bir diplomasi muhabirine döneceğiz. Ayhan Bey bütün bu olup bitenlere başka bir gözle bakıyor, halka aktarmak için çalışıyor.

Ayhan Bey söz sizin.

* Panel Yöneticisi

*Ayhan ŞİMŞEK**

Teşekkürler.

Akademik bir sunuştan ziyade, konu çerçevesindeki görüşlerimi genelleyerek aktarmaya çalışacağım. Konumuz müktesebat ve uyum.

Türk basını olarak müktesebat ve uyum konularını nasıl aktarıyorsunuz diye sorabilirsiniz. Acaba Türk basınında müktesebatın sözlük anlamını bilen kaç kişi vardır? Bilmiyorum. Ama çok sınırlı sayıda olsa gerek. Herkes şu anda daha çok siyasi kriterlere odaklanmış durumda. müktesebat uyumu ancak çok istisnai konularda, örneğin devlet kanunları gibi daha sansasyonel olarak öne çıkan konularda akla gelebiliyor, ilgi çekebiliyor. Medyada Avrupa Birliği çok tartışılıyor. Ama bu müktesebat ve uyum boyutu çok fazla bilinmiyor ya da tartışılmıyor.

Türkiye’de müktesebata yönelik olarak fazla sağlıklı olmayan bir tartışma yönü var. “Avrupa Birliği Müktesebatı” denildiğinde sanki, siyasi olmayan, objektif belli Avrupa Birliği standartlarından bahsediyoruz ve bu standartları Türkiye’ye aktarmayı düşünüyoruz gibi bir tartışma yönü var.

Halbuki, “Avrupa Birliği Müktesebatı” na baktığımız zaman, siyasi olarak liberal ya da neo-liberal diyebiliriz. Mesela, ekonomi politikalarını örnek verebiliriz. Bu tartışma boyutu, Türkiye’de biraz geçiştiriliyor gibi.

Bunun nasıl bir sonucu oluyor?

Müktesebat her ne kadar Avrupa Birliği’nde ilerleyen ve değişen bir süreç içerisinde devamlı olarak şekilleniyor olsa da, bu şekillenmenin altında liberalizmin iki ana eksenindeki tartışmalarla olduğunu görüyoruz.

Nedir bunlar?

Bir tanesi, daha liberal bir gelenek. Bireyi önde tutma, bireyin özgürlüğünün ön planda olması. Ama her şey serbest piyasaya bırakılır. Sonuçta serbest piyasa, toplum için kendiliğinden “ortak iyi”yi üretir. Büyük

* Cumhuriyet Gazetesi Yazarı, Panelist

ölçüde, bu liberal anlayışla şekillenen bir Müktesebattan bahsediyoruz. Zaten temelinde de, Roma Antlaşması dediğimiz, gene rekabet hukuku ve bunun parametreleri çerçevesinde pek çok hususu değerlendiren bir müktesebattan bahsediyoruz.

Bu liberal anlayışın karşısında olan diğer bir anlayış ise, evet, bireyin özgürlüğü önemlidir ama, serbest piyasa kendiliğinden bu “ortak iyi”yi toplum için oluşturamaz. Yani burada da devletin biraz daha olumlu rolünü görebiliriz.

Bu iki anlayış, bugün Avrupa Birliği içerisindeki sağın ve solun birbirleriyle rekabet içinde olduğu, tartıştığı iki anlayış. Bugünkü Avrupa politikasında, Anayasa tartışması, sosyal haklar tartışması gibi çeşitli tartışmaların geneline bakıldığında, aslında müktesebat bu rekabet hukuku temelinde çok daha neo-liberal ya da liberal anlayışı yansıtan bir hukuk olarak görülebilir ve bunun karşısında belki de sosyalistlerin kazanımlarını ya da müktesebatın biraz daha dönüştürmeye çalıştığı eski refah devletinin kazanımlarını korumaya çalışmasından ortaya çıkan bir mücadeleye şahit oluyoruz.

Buradan Türkiye’ye geldiğimiz zaman, Türkiye’nin bu müktesebatı alması ya da uyum sağlamasında iki açıdan sorun yaşanabilir.

Bir tanesi, Türkiye’nin Avrupa Birliği ülkelerinden farklı olarak, bir kalkınma sorunu var.

Diğer yandan, demokratikleşme sorunu var.

Burada anlatmak istediğim şudur.

Örneğin, son yerel yönetimler reformu. Bu reformu tartışırken, Avrupa Birliği’ne uyum, demokratikleşme ve çağın gereği olarak tartıştık. Yani bir yanıla doğru. Ama, Türkiye’nin bir kalkınma derdi varsa, demokratikleşme sorunu varsa, siz, Avrupa Birliği’ndeki koşulların parametreleriyle buraya baktığınız zaman, kamu yönetimi reformu bunun tam tersi sonuçları da getirebilir.

Örneğin, yerel düzeyde çok daha güçlü konumdaki insanları, feodal sistemin uzantısı olan yapıları güçlendirerek, siz, daha demokrasinin sağlıklı zeminini oluşturamamışken, demokratikleşmenin tam tersi bir süreci de getirebilir. Bunu söylememin nedeni, bu hususlarda fazla tartışma yapılmamış olması.

Müktesebat uyumunun ve sürecinin bir diğer boyutu da şu.

Türkiye’de özellikle sol iddiasındaki kesimlerin, bu sürecin çok fazla dışında kaldığını ve neredeyse hiçbir etkisinin bulunmadığını görüyoruz. Bunun da şöyle bir yönü var.

Örneğin, Avrupa Birliği reformları, uyumlar çerçevesinde Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne gelen iş yasası ve diğer alanlardaki pek çok yasa, Türkiye’deki sol adı altındaki partilerin bunlara yeterince etkide bulunmaması tartışmasına yeterince katılamaması nedeniyle, liberal ya da neo-liberal sürece göre şekilleniyor. Mecliste bunun pek çok örneğini görebiliyoruz.

Siyasi kriterlere uyum çalışmalarında, özellikle 1999 yılından günümüze kadar geçen süreçte önemli ilerlemeler sağladık. Siyasi alanda, reformlar alanında, 1999 yılında gerçekleşeceğine inanamayacağımız pek çok değişiklikler hayata geçirildi. Ama diğer taraftan, en son DGM’lerde olduğu gibi, DGM’leri kaldırılıyorsunuz ama, diğer taraftan Ağır Ceza Mahkemeleri’nin kapsamını biraz daha genişletiyorsunuz. Yani pek çok konuda ilerlemeler olmakla birlikte, bazı konularda sadece, böyle, makyaj niteliğini alan değişiklikler de var.

Hepimizin yanıt aradığı bir başka soru da, Müzakereler başlayacak mı yoksa başlamayacak mı?

Gözlemleyebildiğimiz kadarıyla, Avrupa Birliği üye ülkelerin Dışişleri Bakanlıklarında çalışan diplomatlar arasında bir bölünme var. Bölünme, Adalet ve Kalkınma Partisi’nin niteliği konusunda. Bizler, her ne kadar basında her konuyu aktaramıyorsak da, bu da konuşuluyor. Adalet ve Kalkınma Partisi’nin gerçekten liberal-muhafazakar bir parti olduğu, herhangi bir gizli ajandası, gündemi olmadığı ve artık yenilikçiliği temsil ettiğini düşünen bir kitle var. Ama bunun yanında, Adalet ve Kalkınma Partisi’ne güven konusunda sıkıntı duyan bazı çevreler de var. Bu ikiye bölünmüş durumun hala sürdüğünü söyleyebiliriz ve bu bölünmenin, farklı ülkelere göre farklı nitelikleri olabiliyor.

Örneğin, Fransa laiklik konusunda çok daha hassas bir tutum içerisinde. Diğer yandan, bu son zamanda olan YÖK-İmam Hatip tartışması oldu. Komisyon Temsilcisi Kretschmer’in açıklamasının medyaya biraz yanlış yansıdığını düşünüyorum. Çünkü kendisi Genel Kurmayın bu konuda yaptığı açıklamayı eleştirirken, içeriğine değinmemiş, kendi ilkeleri açısından askerin siyasetteki rolüne ilişkin bir açıklama yapmıştı. Bu bizde biraz Avrupa Birliği de YÖK-İmam Hatip tartışmasına girdi gibi gözüktü.

Ama aslında konuştuğumuz diplomatlar, Adalet ve Kalkınma Partisi'nin İmam Hatipler konusundaki politikasının özellikle Aralık ayı öncesinde çok zamansız bulunduğu ve bazı soru işaretlerini beraberinde getirdiği şeklinde ifade ettiler.

İkinci bir bölünme de, yıl sonunda Türkiye ile Müzakerelerin başlatılması kararı konusunda. Burada da, Avrupa Birliği'nin başkentlerinde farklı dönemlerde farklı yaklaşımlar olduğunu görüyoruz. Yani bir dönem, "Türkiye'ye Müzakere tarihi verilmelidir" yaklaşımı öne çıkarken, kısa dönemler içerisinde "biraz daha beklenilmelidir" yaklaşımı öne çıkabiliyor.

Şu saptamayı yapmamız gerekiyor. Şu gözlemimi de ifade etmek istiyorum.

Brüksel'de Avrupa Birliği Komisyonu'nda, Türkiye'nin reformları gerçekleştirmesinden kaynaklanan hava çok daha olumlu. Ama Ankara'daki Avrupa Birliği Komisyonu Temsilciliği'nde, Türkiye'ye yönelik olarak daha eleştirel bir yaklaşım görüyoruz. Brüksel'de Komisyonun daha olumlu havada olması, yıl sonunda verilecek karar açısından daha etkili olacak.

Brüksel'de bulunan SEPS'nin bir raporu var. Daha kolay anlama açısından önümüzdeki yakın gelecekte ne olacak?

Yıl sonunda alınacak kararlar ilgili olarak önümüzde dört seçenek var.

- "Hayır!" denecek,
- "Evet, ama!" denecek,
- "Kesin evet!" çıkacak,
- "Türkiye doğru yolda, ama biraz daha beklemeli" denecek.

Yani alınacak karar bu dört olasılıktan biri olacak. Şu anki mevcut duruma baktığımız zaman, bu dört olasılıktan, ne "hayır" ne de "hayır" kararı çıkmayacak. Görünen bu. Çünkü, Türkiye önemli reformlar gerçekleştirmekle, siyasal kriterlere uyum ve yasal düzenlemeler itibarıyla önemli çalışmalar yaptı. Bununla birlikte, uygulamalar konusunda hala büyük eksikler var ve bunlar da sıralanıyor. Yarın Brüksel'de Ortaklık Konseyi gerçekleştirilecek ve burada da bu uygulama konusunda, özellikle Türkçe dışındaki dillerde yayında henüz başlanılmamış olmasının getirdiği bir sıkıntı, bir diğer vurgulanan konu olarak, özellikle İslam dışındaki dinlerin Türkiye'deki özgürlükleri konusundaki sıkıntı ve diğer hususlar sıralanacak.

Türkiye'nin sanırım yıl sonunu beklemesi değil, yıl sonuna kadar uygulamaya çalışması gerekiyor. Çünkü uygulama konusunda gerçekten ciddi eksiklikler var. Ama bunun dışında Brüksel'de hava daha olumlu. Değişen yaklaşımlar var. Ancak özellikle siyasi düzeyde, örneğin Fransa'da çok ilginç tartışmalar yürüyor. Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkanlar var, farklı yaklaşanlar var. Mesela, bu din konusu öne sürülüyor. Adalet ve Kalkınma Partisi'ne güvensizliği olanlar var. Şöyle ilginç yaklaşımları olanlar var. Türkiye üye olmasın ama, Türkiye ile "Özel Ortaklık" olsun ve bunun kriteri de laiklik olsun. Bunu da söyleyenler var.

Aslında Özel Ortaklık konusu ilginç. Çünkü Müzakerelerin önu açık olmakla birlikte, Müzakerelerin sonucunda acaba bir tam üyelik mi var?

Alman Hıristiyan Demokratların getirdiği bir öneri var. Buna Fransız Sosyalistlerinden destek geldi. Acaba üyelik yerine, Türkiye ile bir Özel Ortaklık mı kurulsun?

Yani, Müzakereler başlar, ama bunun sonucu üyelik değil de bir "Özel Ortaklık" olur. Bu anlayışın da bazı çevrelerde yavaşça yayıldığını görüyoruz. Bunun Türkiye açısından çok olumlu olmayacağını düşünüyorum. Ama, özellikle Merker'in ikna edilmesinde biraz bu rol oynadı. "müzakere tarihini alalım. Siz buna karşı çıkmayın. Daha sonra bunu düşüyoruz" diye. Bunun ilginç bir yönü olabilir.

Son olarak şuna değinmek istiyorum.

Aldığımız izlenim şu. Türkiye'nin gerçekleştirdiği çok ciddi reformlardan sonra, yıl sonunda, olumlu havanın, Avrupa Birliği'nin kendi ilkeleriyle de çelişmemesi. Bir bakıma bu Avrupa Birliği için de bir samimiyet sınavı olacak. Müzakere tarihi çok daha ihtimal dahilinde gözüküyor. Ancak, şöyle bir yeni durum olabilir.

Bu daha önceki adaylar için uygulanmamıştı. Müzakere tarihi ve bununla birlikte insan hakları alanında bir izleme süreci. Yani, Türkiye siyasi kriterler alanında önemli ilerlemeler sağlamıştır. Ancak, Müzakerelere başlama kararı yanında, Avrupa Birliği ülkelerinin liderlerinin de kendi kamuoylarına satmaları gereken şöyle bir durum var. Pek çok çevre çıkıp, "bakın! Siz bunlarla Müzakereye başladınız ama, bunların şu konularda eksikleri var" a yanıt olacak ve onları rahatlatacak şekilde bir izleme süreci.

Bu diğer adaylar için olmamıştı. Ancak Türkiye için düşünülen seçeneklerden birisi de bu. Bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Bu ilk

kez olacak. Ama şuna da baktığımız zaman, diğer aday ülkeler Müzakerelere başladıkları zaman, hiçbiri %100 mükemmel değildi.

Mesela Romanya, yargı bağımsızlığı konusunda, yolsuzluklar konusunda, Avrupa Parlamentosu'nda hala gündemde olan bir ülke. Ama Müzakereleri neredeyse sonlandırma aşamasına gelmiş.

Sonuç olarak, müzakere tarihi konusunda herhalde hava biraz daha olumludan yana. Eğer, Aralık ayına kadar bir kaza olmazsa, dediğim gibi, müzakere tarihi siyasi alanda bir izleme süreci ile birlikte gözüküyor ve bu, önu açık bir müzakere tarihi.

